

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Mevo' ha-Yerushalmi

Frankel, Zacharias

הירכז, לקנרפ

Bresloy, [5]630 = 1870

Vorwort

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9910

התורה שבעל פה תפרד לארבעה ראשים, נהרי נחלי מים חיים, על
גדותיהם ארזי אל ומריח מימיהם יפרחו כל עצי שדה ויעשו פרי תנובה. הנהר
הראשון הוא המשנה מעין חפרה שרים, ר' עקיבא, ר' מאיר, ר' יהודה
הנשיא: ר' עקיבא יסד יסוד מוסד אבן פנת יקרת, אחריו הגדיל ר' מאיר לבנות
הבנין, וידי ר' יהודה הנשיא בצעו הבית. הנהר השני הוא המדרש הסובב
הארץ אשר שם הזהב היא התורה אשר נתנה ליעקב למורשה, והמדרש מרוה
גם יורה הנפש הנכספת לשמוע ההלכה הנובעת מן המקרא, והוא מעין נפתח
מימי קדם קדמתה, קודם במחשבה ואחור בזמן לחיבור המשנה, כי ממימו
שתו החכמים אשר מעולם המה אנשי כנסת הגדולה אשר הוציאו ההלכה
ממקור המקרא ובו תמכו עמודיה. והמדרש זה נמסר לנו מאז ונתרחב גבולו
בשלושה ספרים הנודעים בשם מכילתא ספרא ספרי, ומיסדיהם ומחבריהם נודעו
לשבח: רבי ישמעאל, ר' עקיבא, ר' יהודה, ר' שמעון. וגם מסדרים אחרים
קמו אחריהם וקצתם נודעו בשמם כגון רב ובית מדרשו, וקצתם בל נקראו
בשמות ולכן משפט הבכורה להמשנה כאשר סדרה רבי. הנהר השלישי גם
הוא מלא ברכת ד' והוא במראהו כתעלת הברכה להנהר הראשון, אך לא
כאשר יראה האדם. הנהר הזה הוא התוספתא והיא הוספה להמשנה וכאה או
להשלים חלק מחלקי ההלכה אשר נפקד במשנה או לגלות מצפוניה ולפרש
תעלומותיה; אך לא לבד מהמשנה יצאו מימיה אבל נבעו גם מהררי עד
וכבטן נבעת עולם מקורם, כי יש מהלכות התוספתא הקודמות הרבה בזמן
להלכות המשנה, גם באו בתוספתא סיפורים משנים קדמוניות המפיצים אור
על מצב אומתנו ועל אופן הלימוד וההלכה מאז. הנהר הרביעי הוא התלמוד.
הנהר הזה מימיו מעצמן מתברכין והיו לים גדול. בו נכללו המשנה התוספתא
המכילתא ספרא ספרי לא תחסר כל טוב בו, מלבד מה שהוציאו אנשי השם
בעומק שכלם ודעתם בסברות ופירושים והוסיפו וחדשו הלכות דינים ומשפטים
לאין מספר, והציגו לעינינו דרכם בקודש בקושיות ופירוקים עד שביררו וליבנו
ושמו הרכסים למישור והוציאו האמת לאמתו.

ותלמוד הוא שם כולל לשני תלמודים: תלמוד בבלי ותלמוד ירושלמי.

תלמוד בבלי יסודתו בהררי קודש בישיבות ארץ בבל אשר נתיסדו על ידי רב
ושמואל והבאים אחריהם; ותלמוד ירושלמי הוא הכולל קרני אור אשר חפצו
חכמי ארץ ישראל על פני המשנה וכו', ומשאם ומתנם של חכמים אלה בהלכות
וכו' מימות רבי יוחנן ואלך וגם בקצת הימים אשר קדמו לרבי יוחנן. ותלמוד
בבלי חמדו להם מאז חכמי כל דור ודור והיו עינם ולבם שם כל הימים, בו
הגו ועמלו ויגעו והוציאו ממנו הלכות לאין חקר, את מאמריו כתבו על לוח
לכם ובאהבתו שגו תמיד, לא הניחו בו דבר קטן או גדול אשר לא שקלו
במאזני שכלם, גם סללו המסילה מכל אבן נגף משבושים ומעיות, וישרו
הנתיב בפירושים יקרים מאירים ומזהירים כשחר פרוש על ההרים, ובראשם
פירוש רבינו שלמה יצחקי, באורו נראה אור והיה העקוב למישור עד כי כל
החפץ למלא את ידו ילך לבטח בהביטו אל רשי ז"ל ואל שאר רבותינו
הגדולים נוחי נפש. לא כזה חלק תלמוד ירושלמי: הלוא מאז בחושך הוא
מכוסה, לא חסה עליו עין להסיר המעיות אשר כסו פניו במשך הזמן, גם אין
מי בימים הראשונים אשר בא מידו לנו פירוש להירושלמי, ותחת אשר עסקו
זקנים עם נערים ותיק עם תלמיד בתלמוד בבלי בכל עת, הירושלמי נשאר
גלמוד ועוזב אין דורש לו. והם מלהאשים קדמונינו ז"ל בדבר זה, הלוא
הלימוד והדרישה בתלמוד בבלי רחבה עד מאוד ואין לבוא אל תכליתה,
ורבותינו הראשונים לא מצאו הדרך סלולה, וכמה יגיעות יגעו לחפש תעלומי
אור הבבלי ולהוציא ממנו הלכה ברורה, וכל מעשיהם היו לשם שמים לתלמוד
תורה לשמה ולידע ולהודיע דרך ההלכה ילכו בה. ונחזיק טובה לרבותינו
הראשונים כי בכל עיונם ועמלם בתלמוד בבלי לא משכו ידם מהירושלמי ולא
השליכו הנמ' דבני מערבא אחרי גיוס, אבל העמיקו לדרוש בו בתרבה מקומות
הנוגעים להלכה והאירו עינינו בפירושי המשמחים לב. ומאוד דוה לבנו כי
בכל זאת לא השאירו לנו לברכה פירוש שלם להירושלמי בכלל או למסכתא
אחת ירושלמית בפרט.

והנה זאת לקצת גדולי קדמונינו ז"ל עת קרבם אל מצפוני תלמוד בבלי
חשבו למשפט לחפש ולמצוא המבוא ולכנוס דרך הפרוזוד אל המרקלין.
וידי רבי שמואל הנגיד ז"ל הנה יסדו בראשונה מבוא התלמוד בבלי, ורבינו
נסים עשה מפתח לשער הקודש, ומשה איש האלקים הוא הרמב"ם ז"ל האיר
פני המזרח בפתיחתו להמשנה. וגם חכמים אחרים רבי שמשון מקינון בספר
כריתות, ר' ישועה הלוי בספרו הליכות עולם והבאים אחריהם התאזרו עז להראות
דרכי וכללי הבבלי ולהורות במה יזכה ההוגה בו את ארחו. וגם אנחנו נלך
בעקבות הגדולים האלה ונחקור בכלל טרם בוא אל הקודש לפרש התלמוד
דבני מערבא, על קורותיו ועל תהלכותיו וחכמיו וכדומה. וראינו לעמוד על
החקירה זאת בחמשה פרקים; ואלה הם עניניהם:

הפרק הראשון. מצב אומתנו בארץ ישראל עת נתחבר התלמוד ירושלמי
ומקום ישיבות א"י.

הפרק השני. הברת אנשי ארץ ישראל ולישונות ומנגון של תלמוד ירושלמי.

הפרק השלישי. דרך תלמוד ירושלמי בהלכת ובהגדה ואיך ניסדר התלמוד ירושלמי.

הפרק הרביעי. סדר האמוראים בתלמוד ירושלמי.
הפרק החמישי. מפרשי הירושלמי, והתלמוד הירושלמי אשר בידינו היום.

פרק ראשון.

מצב אומתנו בארץ ישראל עת נתחבר התלמוד ירושלמי ומקום ישיבות א"י.

התלמוד ירושלמי יסודתו אחרי מות רבינו הקדוש והתימתו איזה שנים אחרי מות ר' שמואל בריה דר' יוסי בן ר' בון. וימי המשך חיבורו עולין לערך מאתים ושלושים שנה כאשר יבואר בפרק ד'. ובזמן הזה עברו על בני ארץ ישראל עתות מהן לטובה מהן לרעה, ועתות הצרה היו ארוכות ענן וערפל ואפילה, וימי המנוחה היו אך לרגעים התעף עיניך בהם ואיננם. כי מעת הוסרה העטרה ובאו יושבי ארץ ישראל תחת ממשלת הרומיים הושם עול ברזל על צואריהם והרומיים נגישו אותם בחזקה, פערו פיהם לכלי חוק לאמור הב הב. וכבר בא הסיפור שר' שמלאי דרש בציבור חייב אדם לשנות בגדי שבת מכגדי חול והתחילו לבכות כי לא היו להם בגדים להחליף (ירושלמי סוף פאה). — והצרות הוכפלו מעת גברה האמונה החדשה בימי הקיסר קאנסטאנטינוס (במחצית השנית של מאה הראשונה לאלף החמישי), והיתה שרתי במדינות אשר עכדו את הרומיים. ותחת אשר בלב הרומיים הקדמונים לא בעדה מעולם שנאת הדת ואמרו ילכו כל גוי בשם אלהיו, כי מנמסם היתה לבד ללכוד ממלכות ולכבוש ארצות, נולדה עתה קנאת האמונה בלב היושבים על כסא המלוכה ונהפך לבם לשנוא המכחישים באמונתם ולירות חצם בפריט נגד היהודים, וישראל הורד מכבודו אשר חלקו לו המלכים הראשונים. וכימי הקיסר קאנסטאנטינוס אשר מלך אחר קאנסטאנטינוס (משנת צ"ז עד קכ"א לאלף החמישי) פור התפוררה ארץ ישראל וננזרו עליה גזרות קשות ורעות, כי בשנת י"ד למלכותו העמיד קאנסטאנטינוס את גאללוס בן אחי אביו לשלטון בארצות הקדם וגאללוס תקע מושבו באנטיוכיא. והאיש גאללוס היה רע מעללים איש אכזר ואוהב לשפוך דם הוא שלח שר צבאו ארסקנס (אורוצינוס) ועמו חיל גדול ועשה שפטים באף ובחימה ביהודים אשר בדרום א"י. ויגל אותם מעל אדמתם, וגם על היהודים אשר בצפון א"י העביר גאללוס כוס התרעלה ומנעם מלשבות ולהתענות ביום הכפורים. וכימי וליאנוס אשר מלך אחרי קאנסטאנטינוס היתה קצת הרוחה לישראל, כי הקיסר הזה מאס באמונה החדשה וכתב ליהודים אגרות שלום ואמת, גם היה בלבו להקים בית המקדש החרב, אבל לא האריך ימים ועת ממשלתו לא היתה כי